

СВETИСЛАВ БОЖОВИЋ — БАБА (1899—1990)

Поводом смрти дугогодишњег члана наставничког колектива Правног факултета у Београду, на комеморацији одржаној 21. мају 1990. године говорили су проф. Радомир Лукић и проф. Стеван Врачар.

Реч академика Радомира Лукића

Светислав Божовић, популарни Баба, чијој се успомени данас клањамо, асистент Правног факултета је постао 1952, а пензионисан је 1965. Рођен је 1899, а умро 1990. Био је деценијама многим генерацијама студената права и пре и после рата неуморан пријатељ, саветник, покретач на рад и заштитник. Може се слободно рећи да Правни факултет у својој дугој новијој историји од првог светског рата навамо није имао таквог човека какав је био Баба. Човек изузетне обдарености, широке свестране културе, одличан познавалац права, без икаквих личних амбиција, одан свом послу, човек који је волео људе и радовао се туђем успеху, пун разумевања не само за људске врлине него и мане и грехове, потпуно одан развијању духа младих људи, који је живео да би помагао другима, лишен сопствене породице коју је заменио многобројним младим људима које је узгајао за научни рад и за хуманизам као да су му рођена деца, Баба је изузетно много допринео да се створе бројни добри стручњаци, а нарочито научни радници у области права. Он није мислио конвенционално, гледао је на право с висине опште културе и из ширине и дубине његових веза с основним питањима човека и друштва. Био је оригиналан мислилац, с необичним и изненађујућим асоцијацијама које су одједном бацале нову светлост на најсложенија питања права, посебно теорије и филозофије права. Његова мисао је била разубеђена, недогматска, богата и свестрана и откривала често противречне видове права, никад укалупљена у сувише строге закључке, пре савиђљива и интуитивна него строго рационална, али управо услед тога и богата подстицајима и сугестивна, подобна да покрене стваралаштво оних којима је упућена. Страсно одан свом послу истовремено оца и бабиче идеја, Баба је истовремено стрпљиво и страшно не водећи рачуна о времену, с младим обдареним људима претресао питања са свих страна и продубљено препуштајући њима да беру плодове који су заматнути и његовим духом уживајући у својој аутономности и несебичности. Својим необјашњивим даром интуиције и сугестије будио је стваралачки дух младих људи и допринео стварању бројних и значајних достигнућа наше правне науке. Уздижући духовно младе људе, Баба је улазио и у њихове животне проблеме и помагао да се реше, а кад је требало бринуо и о помагању сиромашних студената, као и у одбрани пред рат политички прогањених истакнутих левицара међу њима. Баба није питао за идеологију него је тражио таленте и помагао им да се развију самостално. Као мабионичар, он је из масе студената вадио таленте и развијао их до зрелости. Био је подједнако користан и неопходан и студентима и наставницима.

Правни факултет пре рата није имао своју зграду него је располагао само с неколико слушоница и соба у ондашњој новој згради Универзитета у којој је сад Филолошки факултет. Наставници су имали на располагању само једну већу собу са столом за седнице у којем је сваки од њих тридесеторише (законом ограничен број) имао само по једну фиоку за све своје потребе. У таквим условима додир са студентима био је готово немогућ. Поред тога, факултет је располагао још једном малом једносратном зградом на Топличином венцу бр. 19, где је у подруму била библиотека, у приземљу њене радне просторије, а на спрату неколико соба, где су имали своје кабинетне Слободан Јовановић, Драгољуб Аранђеловић, Реља Поповић, Живојин Перић и можда још ко од старих истакнутих професора. Поред тога је факултет имао и неколико соба на Топличином венцу 21, где је био Институт за криминалистику Томе Живановића. И управо су ту били срце и душа факултета, у његовој библиотеци, где је петнаестак година до рата суверено владао Баба. Он је хитро доносио књиге наставницима и студентима, водио дуге расправе о свим питањима која су покретали истакнути студенти уз учешће и наставника који су ту свраћали. Била је то својеврсна висока постфакултетска академија права, у коју се сливало све што је савремена наука доносила новог и дуго до често у ноћ она је светлела као кула светиља науке. Ту су рубене многе докторске дисертације, књиге и расправе, ту су праћена ондашња четири месечна правна часописа који су излазили у Београду („Архив за правне и друштвене науке“, „Правосудбе“, „Бранич“, „Правна мисао“). Била је права свечаност учествовати у тој кошници знања и идеја. Биле су то златне године Бабине, којих се с радошћу и тугом сећамо сви који смо тамо долазили.

Прелазак у нову зграду уочи рата још је допринео развоју овог рада, сада у повољнијим условима, мада се већ осећала опасност трагедије новог рата. Рат је све окренуо тумбе, многи професори су нестали идући путем који им је одредила судбина било у пензију било у смрт или у иностранство, или у друге службе. Факултет је тешко налазио свој пут у новим условима. Баба се ипак у знатној мери прилагодио тим условима и у границама могућности наставио свој рад све до свог пензионисања, а и после тога још дуго је одржавао везе с Факултетом доприносећи и даље уздизању младих људи, међу којима и већем броју који су каснији наставници Факултета. Тиме је допринео да се поступно превазиђу догматизам, ускогрудост и строгост погледа на право који је био званично устоличен и оштро наметан и брањен.

Сећајући се рада изузетног човека и пријатеља Светислава Божовића, нашег драгог Бабе, ми, бројни његови дужници како за помоћ у раду тако и за изузетно пријатељство и човечност, знамо да је његов дух уграђен у многа дела која је помагао да напишемо, па ће тако надживети и нас и остати трајно у нашој науци и историји нашег Факултета. Зато нека је вечна хвала и слава нашем драгом Светиславу Божовићу-Баби.

Реч професора Стевана Врачара

Уобичајено и само по себи тужно обавештење да је недавно преминуо, у сразмерно позним годинама, Светислав Божовић, бивши члан наставничког колектива Правног факултета у Београду, вероватно обележава само делимично обзнањење оног распрострањеног гласа у много ширем кругу његових позаника — да је из њихове средине заувек нестао Баба. Знан неупоредиво више и боље по овом у нашој средини необичном надимку, но по свом имену и презимену — ова изузетна личност, својом смрћу побуђује и изузетна сећања и изузетна осећања. Не само у четрдесетак генерација студената Правног факултета, него и у најширем кругу београдске интелигенције — у овом кругу чак много више и дубље — уткано је особено присуство.

и дело ове личности. А наставнички колектив нашег Факултета, почев од времена између два светска рата па све донедавно, имао је несхваћену повластицу да у свом окриљу омогућава и најнепосредније користи несавремене доприносе и непроцењиве вредности изузетног рада једне по свему изузетне личности.

Та изузетност, никад превише наглашена и увек недовољно схваћена, претворена је, у ствари, у истинску и беспримерну јединственост. У свему и по свему што испуњава радни век човека и свеколико његово јавно делање у средини којој је припадао. Понајмање због конвенције која налаже овај тренутак комеморативни, а онајмање због трајне потребе да саберемо своја дуговања — покушајмо да сагледамо и размере и домете тога делања. И с најплеменитијим побудама и с највећим напорима иду и бојазни да нисмо у стању да тако нешто учинимо. Не можемо се ослањати ни на каква устаљена и просечна мерила о значају и вредности тога делања. Тако нешто је неприкладно и непримењиво.

Светислав Божовић-Ћаба је постао и остао јединствен повезилац разних подручја културно-духовног стваралаштва у свеколикој београдској средини. Са започетом средњом школом, он се нашао — после албанске голготе српског народа у првом светском рату, на школовању у Француској и ту утемељио своје образовање. С извршним познавањем више страних језика, с изванредно широком пољем интересовања за науку и културу уопште, он је у периоду између два светска рата био асистент и сарадник корифеја науке и једног од највећих професора Правног факултета у Београду Слободана Јовановића, а касније и неколико других наших најистакнутијих научника и професора. Али, никада се није ограничавао и везао само за једну ужу стручну област или научну дисциплину. Све што се неговало као наука и педагошки рад на Факултету подједнако је привлачило његову пажњу. И не само то: ништа мање интересовања и упућености је показивао за све области уметности (проза и поезија, сликарство, музика итд.), па и за све остале науке (све друштвене науке, па чак и све природне науке). За њега као да нису постојале ни поједине струке, ни уске дисциплинарне поделе, ни специјализоване колотечине. Подједнако је пратио и почетничке стваралачке подухвате студената на свим тим подручјима, као и врхунских стваралаца-академика. Зато је имао огроман број познаника у кругу стваралачке интелигенције. Ниједно значајније остварење или догађај у културно-научном животу нису му промакли деценијама. Радознао за све што се тиче стваралаштва, он је на свој начин повезивао најразличитија подручја, био нека врста „гласоноше“ најплеменитијег кова. Колико је сам имао радозналости, толико су га радо сви ствараоци слушали.

Светислав Божовић-Ћаба је био јединствен практичан негатор свих организацијских и институционалних форми културно-научног стваралаштва. У времену када су организације и институције представљале све, нарочито у деценијама после другог светског рата, баш он је непосредно и на делу показивао колико су све те форме немоћне и недовољне, како истинско стваралаштво превазилази све вештачке оквире. Тамо и тада где и када је неупоредиво важније и плодоносније било подстицање, охрабрење, макар и само интересовање некога за некакве стваралачке подухвате — тамо се увек и изненада појављивао Ћаба — да својим „ванинституционалним стилем“, својом „радикалном неконвенционалношћу“ учини и више и боље но икакви глобализациони механизми.

Светислав Божовић-Ћаба је био деценијама јединствени „самопроизведени“ критичар најразноврснијих достигнућа у културно-научном стваралаштву. Као таквог су га прихватили и „признавали“ сви односни ствараоци. У времену у коме је све остављало утисак савршене рационалности (што је, наравно, била чиста идеолошка заблуда и пуки привид), управо он је и боље и више но ико други показивао све оне невидљиве и дубинске слојеве ирационалности у свим стварима, а нарочито уметничким и научним делима. Сви прави ствараоци најбоље знају какве су авантуре неизбежне у сваком подухвату, колико има

несавладиве ирационалности, какве све мукe и дилеме намеће сваки стваралачки чин. У контактима с Бабом, његовом реаговању, неретко и несхватљивом али увек корисном — они су могли лакше препознавати, осећати и досегнути оне сфере ирационалности. И када је било афирмисања и када је било порицања вредности неког дела — све је то било драгоцено и поучно.

Своје прегалаштво у тим главним правцима, Светислав Божовић-Баба је уздигао на раван једне заиста јединствене мисије у београдској културно-научној средини, а нарочито на нашем Факултету. Чинио је то деценијама и начином који је могао само изазивати највише поштовање. И сваком његовом познанику и читавој средини је увек било кристално јасно да све што чини — чини и без помисли на сопствену каријеру, на било какве материјалне добити или на било какву друштвену промоцију. Показивао је своју јединственост са задивљујућим пожртвовањем, трајно и доследно.

У томе су величина и значај делања једног таквог прегатоца. То делање остаје у трајном сећању изузетно широког круга његових познаника.

И зато ћемо своје жаљење и своју тугу слити и у последње речи:
СЛАВА СВЕТИСЛАВУ БОЖОВИЋУ-БАБИ.